

In de Greenkeeper van oktober 2010 meldden we dat de dertien Nederlandse aannemers gezamenlijk 46 golfbanen met 18 holes of meer onderhouden en 40 golfbanen met minder dan 18 holes. Berkelmans Greenkeeping BV uit Vught is een van die aannemers. De golfbaanaannemer meldde in februari dit jaar met gepaste trots ook de komende vijf jaar het onderhoud voor Golfvereniging Riel te Geldrop gaan doen. Ger Berkelmans had door de telefoon al aangegeven: "Mijn devies: gras kan zichzelf het beste handhaven als je het niet teveel bespuit, bemest en beregent!"

Auteur: Broer de Boer

"Straatgras haalt bij mij de herfst niet"

Feedback van gras belangrijk voor Berkelmans Greenkeeping

Ger Berkelmans heeft met me afgesproken op de baan van Golfclub Rosmalen. Hij staat al op me te wachten voor een groot rechthoekig gebouw. Vroeger was dit een opslagschuur voor aardappels, waar de bewoners en het personeel van Coudewater vóór de tijd van supermarkten en koelcellen in de winter de aardappels vandaan haalden. Thans is de aardappelschuur ingericht als clubhuis. De 9-holes aan de Peter de Gorterstraat is naast die van Geldrop de tweede golfbaan die Berkelmans Greenkeeping momenteel onderhoudt. En evenals die van Geldrop is ook deze baan door Berkelmans gebouwd.

Tijdelijke locatie

Ruim een jaar geleden speelden de Rosmalers nog op een andere locatie, in de nabijheid van een sportcomplex. Die locatie moesten ze echter vanwege uitbreiding van andere veldsporten verlaten. Omdat de vergunningprocedure voor de aanleg van een nieuwe 9- of 18-holes wel een tijd kan gaan duren, heeft de Golfclub Rosmalen tijdelijk op Landgoed Coudewater een kleinere 9-holes op 8 hectare aan laten leggen door

Berkelmans Greenkeeping. De clubleden maken nu massaal gebruik van deze baan. "Bij evenementen zoals de damesdag, de herendag en de senioren starten er zowel 's ochtends als 's middags 44 golfers by gunshot", vertelt Ger. Het is best wel eens lastig om alle werkzaamheden hier omheen te plannen. Eric in Rosmalen en Roy in Geldrop zijn de vaste greenkeepers, zij zijn verantwoordelijk voor het dagelijks onderhoud. Ger is niet iemand die je op een kantoor moet zetten; als hoofdgreenkeeper op beide banen is hij stand-by voor alle werkzaamheden en verricht hij vaak de incidentele of grotere terugkomende werkzaamheden zoals bemesten, prikken en verticuteren.

Goedkoop

"Vanwege het tijdelijke karakter is de baan twee jaar geleden low budget aangelegd. Uiteindelijk is het de bedoeling dat er in de nabijheid van de huidige locatie een volwaardige 9-holes wordt gebouwd", vervolgt Ger. "Bij de aanleg van de Rosmalense baan werd daarom zo weinig mogelijk met grond geschoven. De greens zijn iets ver-

hoogd met zand uit een gegraven vijver en daarna weer bedekt met de originele teelaarde." Volgens Ger is hier sprake van een goede zandgrond, maar hij moest wel bijzonder goed rekening houden met de grondwaterstand. De baan ligt in een laag gebied, waardoor in de winter de grondwaterstand tamelijk hoog staat. Voor een algehele drainage was helaas geen budget: "Om problemen in het najaar en de winter te voorkomen, wil ik zoveel mogelijk de natuurlijke opslagcapaciteit van de bodem benutten", zegt Ger. "Dat is een van de redenen dat ik 's zomers het beregenen liefst zo lang mogelijk uitstel. Daarmee voorkom ik op deze baan dat het grondwaterpeil stijgt, waardoor het opslagvolume afneemt". Door de beperkte afmetingen van de baan in Rosmalen is er geen ruimte voor wintergreens. Dat vraagt dus extra aandacht voor beluchting en het zo droog mogelijk houden van de baan. Als het heel veel regent, blijven de greens prachtig droog. Sommige fairways en voorgreens liepen echter helemaal onder water, waardoor de baan een paar keer enkele dagen dicht moest. Recentelijk heeft Ger met zijn mede-

werkers overigens de laatste hand gelegd aan een soort ondermaling van de natste plekken op de Rosmalense baan. Daarbij wordt het oppervlakwater via putjes en leidingen in een bekken verzameld en over een afstand van 150 meter weggepompt naar een afvoerende sloot.

Golfcomplex Riel

De baan in Rosmalen kent vanwege het budget geen grote hoogteverschillen. Maar Gers passie voor golfbaanaanleg blijkt als de aanleg van de baan in Geldrop (2005) ter sprake komt: "Ik heb zelf het ontwerp gemaakt voor deze 9-holes baan met driving range en oefenholes. Daar gold dat we maximaal een hoogteverschil van slechts een halve meter mochten aanbrengen. Het was niet toegestaan om bomen te rooien. Slechts een derde gedeelte van het terrein mocht golfbaan worden en de rest moest natuur blijven. Voor mij was het een grote uitdaging om er toch iets leuks van maken, door goed na te denken over de landingsplaatsen en het aanleggen van smalle doorgangen. Resultaat is een baan die niet vergevingsgezind is." Ger neemt daarbij zijn ervaringen als golfer mee. "De rough mocht van de Raad van State slechts eenmaal per jaar gemaaid worden en dat maakte het ontwerp iets makkelijker, rough is natuur en heeft voor de meeste golfers een behoorlijke hinderniswaarde. Op een golfbaan moet het niet in de lengte van de holes zitten, maar juist in de strategie waarmee je moet spelen". Ondanks de beperkte beschikbare ruimte van slechts 10 hectare voor 9 holes, telt de baan twee lastige par-4 holes en een serieuze par-5. Ook hier was er geen plaats voor wintergreens en moesten de zomergreens 'winterhard' zijn. De constante kwaliteit van deze greens en de flexibele instelling van Berkelmans en zijn per-

soneel tijdens de eerste onderhoudsperiode van vijf jaar, hebben er mede aan bijgedragen dat het onderhoudscontract over eenzelfde periode tot 2016 verlengd is. Recentelijk is er een 6-holes par-3 oefenbaan bijgekomen op een aangrenzend perceel en op dit moment worden de oefenfaciliteiten voor de golfschool uitgebreid.

Tweemaal 95%

Het blijkt dat Ger, die inmiddels al bijna 30 jaar in dit vak zit, er een hobby op na houdt: het zo zuiver mogelijk houden van het gras op de greens. Naar zijn zeggen bestaan zijn greens in Rosmalen voor 95 procent uit gewoon struisgras, en de greens in Geldrop voor 95 procent uit roodzwenk. Ger: "Op beide banen is er maar beperkte ruimte en toch een intensief golfverkeer; daarom moet ik een taaie graszode hebben. Ik hoor indianenverhalen dat roodzwenk het alleen op lichtig opgebouwde zandgreens goed doet en dat deze grassoort minder bestand is tegen betreding. Ik kan je garanderen: als roodzwenk er twee jaar op staat, is deze grassoort ook goed bestand tegen betreding en gedijt hij uitstekend op een zavelgrond." Maar zou Ger dan geen last hebben van straatgras? "Meteen na de winter krijg je op schrale plekken wel wat straatgras; dat hou je niet tegen, want het maakt vanaf begin maart al zaad. Als je niet goed oplet, heb je binnen twee jaar 50% straatgras in je greens en zie er dan nog maar eens vanaf te komen. Straatgras kan bij een goede bemesting en goede vochtvoorziening vier tot vijf maanden in het jaar prachtige groene greens opleveren. Helaas heeft straatgras een onregelmatige groei, is het gevoelig voor schimmels en matig winterhard. Elke infectie resulteert direct in een kale plek en dat is een ernstige verstoring van de puttinglijn: straat-

gras sterft met wortel en al af en de omliggende grasplanten reageren daarop met extra groei, vanwege de beschikbaarheid van meer voedingsstoffen. Daarom wil ik die grassen niet zien op mijn greens. Bij mij haalt het straatgras de herfst niet. Héél zuinig zijn met water en een uitgekende voeding helpen daarbij. Normaliter geef ik hier ongeveer 90 kg N/ha op zowel de struisgras- als de roodzwenkgreens, maar als ik zie dat straatgras het te goed doet, dan gaat de stikstofgift sterk omlaag."

Afhankelijk van natuur

Terwijl veel greenkeepers klagen over sneeuwschimmel op hun greens, haalt Ger Berkelmans zijn schouders daarover op. "Schimmels moet je voorkomen, dat is de beste remedie. Mocht je toch een infectie krijgen, dan zal een gezonde plant die makkelijk overleven. Ik werk daarom met grasrassen die het minst gevoelig voor schimmels zijn. Ik blader dus nogal eens in de Grasgids. Daarnaast heb ik een groot vertrouwen in het aanwezige bodemleven van greens", vertelt hij. "Hoe beter je bodemleven, des te beter is de doorworteling, waardoor het gras zich op natuurlijke wijze beter en sneller herstelt van een eventuele schimmelinfectie. Om het bodemleven te stimuleren, handhaaf ik drie principes: ik zorg voor matige beregening, gebruik alleen organische meststoffen en pas geen chemie toe op mijn banen. De zouten en het chloor die in kunstmest zitten, zijn naar mijn mening slecht voor het bodemleven en de grassen. Ik laat mijn greens elk jaar bemonsteren en plan mijn bemesting op basis van die gegevens. En als ik iets nieuws probeer, dan noteer ik dat. Naast het bijhouden van cijfers is het belangrijkste signaal de feedback die het gras je geeft. Je moet namelijk leren van je

fouten en geloof me, ik heb er de afgelopen 30 jaar genoeg gemaakt. Met chemie en kunstmest werken kan uiteraard ook. Je kunt hierdoor uitstekend doseren en naar een piekmoment werken; bij de organische methode is dat veel lastiger. Omdat ik geen wintergreens heb en die ook niet wil, laat ik mijn greens zo afhankelijk mogelijk zijn van de natuur: dit geeft een taaie begrassing, die als het ware van nature bestand is tegen schimmelinfecties en winterse omstandigheden."

Onderhoud

Praktisch alle benodigde machinerie is aanwezig op de twee banen die Berkelmans onderhoudt, met uitzondering van die voor het dieprikken. Bij de start van het winteronderhoud hanteert Ger een bijzondere methode. Veel greenkeepers en vooral golfers zullen hierover hun wenkbrauwen fronsen. "Bij de eerste keer holprikken in de herfst vul ik de gaten niet met zand op", vertelt Ger. "Het is namelijk de bedoeling de bovenlaag van de greens zo goed mogelijk te draineren in het winterseizoen. Zo gaat dat veel beter. Ik geef toe dat het iets lastiger is voor de golfers, maar wanneer je goed uitlegt waarom je het doet, dan neemt men dat voor lief. In de winter wordt er op mijn banen niet uitgeholed om de greens iets te ontzien; een kleine oneffenheid maakt dan niet zo veel uit. En laten we eerlijk zijn: de meeste wintergreens in Nederland zijn van het niveau fairway met een gat erin en dan zijn mijn greens een verademing. Na een tweede keer holprikken, begin maart, vul ik de prik-gaten overigens wel af. Holprikken doe ik dus meer in verband met het droog houden van de toplaag dan met het oog op de viltproblematiek. Om de gevormde viltlaag in de roodzwenk en het gewone struisgras de

baas te blijven, pas ik meestal in mei een cross-verticurering toe. Daarbij hanteer ik een diepte van 2 tot 2,5 centimeter in combinatie met dres-sen en doorzaaien. En het prikken tijdens het seizoen? Als het zes keer nodig is, dan doe ik dat. Als aannemer beschouw ik een keer extra prikken namelijk niet als meerwerk. Ik doe wat nodig is, want ik word afgerekend op de kwaliteit van de greens; niet op hoe keurig de bunkers erbij liggen. Bunkers kunnen esthetisch fraai staan op een golfbaan, maar golfers haten het als de bal erin komt. Na een ronde golfen hoor je spelers alleen maar over de greens praten; de rest is ze vaak nauwelijks opgevallen. Een goed gevoel bij golfers over de greens die wij onderhouden vind ik daarom het belangrijkste."

Filosoferen

Gers opmerkzaamheid voor de feedback die het gras hem geeft, levert nog een aardig aspect op. Hij zegt: "Ik heb er geen onderbouwde verklaring voor, maar als ik voorgreens en fairways (die ingezaaid zijn met een mengsel van roodzwenk en veldbeemd) maai met een cirkelmaaier, kan ik het roodzwenk veel beter in stand houden dan wanneer ik het maai met een kooimaaier." En al filosoferend komt Ger zelf tot een slotsom: "Waarschijnlijk kunnen die andere grassen slechter tegen een cirkelmaaier dan roodzwenkgras. Met een kooimaaier verwen je dus bepaalde grassen die je misschien niet op die plaats wilt hebben. Let wel, ik kan er geen wetenschappelijke verklaring voor geven, maar het is iets wat me in de praktijk in al die jaren is opgevallen."

Eigen taal

Eén ding heeft Ger Berkelmans gemeen met zijn

concullega's. Ook hij geeft niet prijs wat zijn opdrachtgevers jaarlijks kwijt zijn aan zijn diensten. Wel wil hij kwijt dat hij voor de aanleg van de holes in Rosmalen slechts 100.000 euro kon rekenen inclusief de berekening. Een oordeel over de aanbestedingen van het golfbaanonderhoud wil hij wel geven. In de afgelopen twintig jaar heeft hij als aannemer ook het onderhoud gedaan van de golfbanen Albatross in Prinsenbeek, Ons Buiten in Vught en de Suykerberg in Teteringen. Maar dat is verleden tijd. "De concurrentie is hevig", verzucht Ger. "Het is een kwestie van overleven in deze branche. Aan mensen en machines ben je, als je een volwaardige 18-oles baan top wilt onderhouden, tussen de 300.000 en 400.000 euro kwijt. Voor een 9-oles komt dat al snel uit op circa 220.000 euro. En als ik hoor dat er 9-oles A-status banen zijn waar men het golfbaanonderhoud aanbesteedt voor 160.000 euro, dan moet dat ten koste gaan van iets." Een van de gevolgen is het werken met uitzendkrachten uit lagelonenlanden. Ger heeft niets tegen deze mensen, maar verwacht van zijn eigen personeel dat ze maximaal betrokken zijn bij de baan waar ze werken. "Ze moeten altijd gaan voor kwaliteit en niet alleen hun acht uur per dag volmaken. Ook vind ik het belangrijk dat de golfers met de greenkeepers een praatje kunnen maken. Zo krijg je een goede verstandhouding met de golfers en bouw je meer begrip op voor je werkzaamheden", aldus Ger.